

03.05.2019
1/6-01.77

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію ЛИМАР Маргарити Юрїївни
«Американський чинник у європейських інтеграційних процесах в
період президентства Барака Обама», представлену на здобуття
наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю
23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального
розвитку

Інтеграція в усіх регіонах світу є однією з провідних тенденцій сучасного світового цивілізаційного розвитку. Починаючи з другої половини ХХ ст., особливо активно цей процес посилюється між країнами Західної Європи. Вивчення питань розвитку інтеграційних процесів у європейському регіоні є актуальним не лише з точки зору практичної необхідності пізнання сучасного світу та політичного простору зокрема, а й має концептуальне значення, оскільки дозволяє виявити та дослідити вітчизняним та іноземним вченим закономірності розвитку міжнародної інтеграції у світових масштабах.

У своїй різноманітності, але зі спільними цінностями та історією, Європа завжди залишалася зоною інтересів для США не лише через переваги трансатлантичного партнерства, але й через свою конкурентоспроможність, яка відновилася досить швидко після двох виснажливих світових воєн. Навіть перемінні успіхи у трансатлантичних відносинах не можуть нівелювати того факту, що євроінтеграційні процеси становили інтерес і для обох адміністрацій Б. Обама, попри зовнішньополітичні акценти на Азійсько-Тихоокеанський регіон. Так, з огляду на американський чинник, про інтеграційні процеси у Європі варто говорити, переважно, у контексті співробітництва у рамках НАТО та переговорів щодо Трансатлантичного торговельного та інвестиційного партнерства, тобто, розглядаючи їх, у даному контексті, як складову єдиного процесу трансатлантичної інтеграції.

Хоча, не можна заперечувати й відсутності прямої залежності інтеграційних або дезінтеграційних процесів у Європі від позиції США.

Участь США у європейських справах стала відчутною з початком ескалації конфлікту на Сході України, що є додатковим приводом для дослідження американського чинника в сучасних процесах консолідації в європейському регіоні.

У вказаному контексті, обрана дисертанткою тема дослідження актуалізується та набуває політичного і наукового значення. Тема виконувалась не ізольовано, а в рамках проблематики наукової роботи кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського національного університету імені Петра Могили «Глобальні та регіональні проблеми міжнародних відносин: історія та сучасність» (державний реєстраційний номер 0114U005542).

Варто зауважити, що дисертація М. Ю. Лимар є завершеним у межах поставлених завдань дослідженням, яке має політичну актуальність та наукову новизну. Зміст, структура роботи та її основні науково-теоретичні положення відповідають спеціальності 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку, а також нормативним вимогам МОН України щодо кандидатських дисертацій.

У вступі дисертації в повному обсязі розкриті необхідні елементи його структури, а саме, актуальність теми дослідження, мету і завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методологію, визначено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено інформацію про апробацію результатів дисертації.

У першому розділі «Теоретико-методологічна та джерельна база дослідження» з'ясовано рівень вивченості проблеми у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, здійснено аналіз джерел за тематикою дослідження, охарактеризовано теоретичні аспекти євроінтеграційних процесів, концептуальні засади американського лідерства, методологічні основи дисертаційного дослідження.

Авторка ґрунтовно і критично проаналізувала наукові публікації зі своєї теми, слухно зауваживши, що європейська інтеграція, трансатлантичні відносини, міждержавні обміни на європейському просторі завжди були у центрі уваги провідних дослідників та мозкових центрів по різні сторони Атлантики. Теорії європейської інтеграції розглядалися та вдосконалювалися як європейцями, так і вченими США, а діяльність та зовнішньополітичні настанови президентських адміністрацій різних часів були у фокусі дослідження не лише американських центрів та інститутів, але й західноєвропейських та українських американістів.

Звертає на себе увагу джерельна база дисертації, яка складається з документів зовнішньополітичних відомств, урядів, міністерств; текстів міждержавних угод; документів міжнародних організацій; офіційних виступів та заяв політичних діячів і державних службовців США та країн ЄС; аналітичних доповідей, розроблених «мозковими центрами» Сполучених Штатів та Європи, зокрема, доповіді Служби досліджень Конгресу США; публікацій державних та політичних діячів; довідкових та статистичних публікацій. Джерельна база для дисертації цілком достатня для виконання поставлених завдань. Основні положення і висновки дослідження здобувача базуються на об'єктивних відомостях, які не викликають сумніву в їхній вірогідності.

В основі методології дисертаційної роботи закладено загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Системний підхід сприяв дослідженню міждержавних відносин європейських країн у контексті регіональної системи – Європейського Союзу, та більш масштабної – трансатлантичної системи міждержавних взаємодій, частиною якої є США. Міждисциплінарний підхід сприяв цілісності аналізу трансатлантичної взаємодії на основі різногалузевих методів. Порівняльний аналіз було використано для дослідження еволюції американсько-європейських відносин та інтеграційних процесів у Європі в періоди різних президентських адміністрацій США. Метод геополітичного аналізу дозволив розкрити геополітичну

взаємозалежність європейських держав та пояснити зацікавленість Сполучених Штатів у контролі за регіональними інтеграційними процесами. Також, було використано методи періодизації, типологізації, описовий та логічно-аналітичний. Серед прикладних методів слід зазначити контент-аналіз та івент-аналіз.

У другому розділі «Європейські інтеграційні процеси та еволюція трансатлантичних відносин» структуровано взаємозв'язок національних інтересів та прагнень США з європейськими інтеграційними трансформаціями. Зазначається, що США ще з середини ХХ ст. були зацікавлені в Європі як єдиному сильному партнері, проте мали намір контролювати євроінтеграційні процеси. Ключовим інструментом американського впливу стало НАТО. Визначено, що за президентства Б. Обама євроінтеграційні процеси мали місце у рамках трансатлантичної співпраці та характеризувалися поступовим поверненням до конструктивних відносин із США.

Визначено, що за час його першої каденції, зовнішньополітичний вектор було спрямовано у бік АТР. Разом з тим, Б. Обама неодноразово засвідчував прихильність до європейської спільноти у ході публічних звернень. Попри те, що трансатлантичний діалог за час Б. Обама мав подекуди контекстуальний характер через переважну декларативність європейської політики США, його можна назвати стабільним.

У третьому розділі «Чинник США в європейських економічних відносинах» розглянуто американсько-європейське економічне партнерство та доцільність угоди про ТТІП; проаналізовано рівень американсько-української економічної співпраці. Зазначається, що термін «трансатлантична економіка» має контекстуальне обмеження територіями США та країн-членів ЄС, які формують єдину систему на глобальному політико-економічному просторі.

Встановлено, що період президентства Б. Обама не характеризувався створенням нових економічних організацій або інститутів, через які США

могли б активно впливати на політику ЄС. Разом з тим, трансатлантичний простір відзначався найбільшим товарообігом у світі. Визначено, що США є найважливішим торговельно-інвестиційним партнером для ЄС.

У четвертому розділі «Американський фактор у процесах військово-оборонної консолідації на європейському просторі» проаналізовано трансатлантичну співпрацю у галузі безпеки та оборони, вплив США та формування СПБО ЄС, та американсько-українські відносини у контексті протистояння України зовнішній агресії. Здійснено загальний огляд військово-оборонних відносин між США та країнами ЄС, зокрема, партнерами по НАТО.

Партнерство США та України можна умовно поділити на період до російської агресії (який включає етап «перезавантаження» відносин із Російською Федерацією) та період від початку конфлікту на Сході України. За адміністрації Б. Обами Україна стала реципієнтом американської допомоги, яка стала стабілізаційним фактором. З 2014 р. адміністрація Б. Обами активно підтримувала Україну фінансовою допомогою на потреби озброєння. Більше того, США надавали Україні підтримку у тренуванні регулярної армії у рамках ініціативи НАТО.

На наш погляд, робота М. Ю. Лимар вирізняється структурованістю, логічністю викладу, обґрунтованістю ключових положень і висновків, широкою джерельною базою.

Прикладне значення роботи обумовлене можливістю використання її ключових положень та напрацювань у практичній діяльності Міністерства закордонних справ України та інших органів державної влади України, які займаються розробкою практичних питань євроінтеграційної політики України.

Зауваження опонента зводяться в основному до побажань або визначення дискусійних моментів та окремих недоліків.

По-перше, розділ 1 має таку структуру: 1.1. – політологічний дискурс, 1.2. – джерельна база, 1.3 – концептуально-методологічна основа. На нашу

думку, було б логічніше почати з концептуального обґрунтування проблеми, а лише потім перейти до дискурсу, характеристики джерел та методології.

По-друге, для підрозділів 3.1 та 3.3 наявне переобтяження тексту дисертації цифровим матеріалом (с. 115-118, с. 142-145), що утруднює його сприйняття. Краще було б подати відомості з економічних питань у вигляді таблиць.

По-третє, слід було б приділити певну увагу особистості Б. Обама, що, можливо, дало б змогу зрозуміти ряд його дій. Зокрема, чому за весь період правління він так і не відвідав Україну, враховуючи важливість конфлікту на Сході України для Європи?

По-четверте, підрозділи 3.3 та 4.3. присвячені проблемам американсько-українських відносин в контексті євроінтеграції. Чи не логічно було б виділити окремий підрозділ, який би характеризував американсько-українсько-російські відносини в контексті подій на Сході України?

Однак, зазначені зауваження є наслідком складності, багатогранності теми і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

В цілому дослідження виконано на високому науково-теоретичному рівні, а положення та висновки дисертації є достатньо аргументованими і можуть знайти застосування у підготовці підручників, написання монографій, викладанні таких дисциплін як «Зовнішня політика країн Північної Америки», «Міжнародні відносини та світова політика», «Зовнішня політика країн Західної Європи».

Основний зміст дисертації викладено у 18 одноосібних публікаціях, з них 6 статей – у наукових фахових виданнях України з політичних наук, 2 – у закордонних виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах, 8 – матеріалів і тез наукових конференцій та 2 – в іноземних виданнях, які додатково відбивають наукові результати дисертації.

Зміст автореферату відповідає змісту, структурі й основним положенням дисертації.

Все вище зазначене, дозволяє зробити висновок, що рецензована дисертація **М. Ю. Лимар «Американський чинник у європейських інтеграційних процесах в період президентства Барака Обами»**, відповідає вимогам п. 9, 11-13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), які висуваються до кандидатських дисертацій, складається з усіх необхідних наукових елементів, а її автор – Лимар Маргарита Юріївна, цілком заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку.

Офіційний опонент:

кандидат політичних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин

та зовнішньої політики

Маріупольського державного університету

М. В. Булик

*Особистий журнал доц. М. Булика
засвідоую Іришій секретар МДУ
Ю.С. Сабарант
2.05.2019.*

